

פרק רביעי :

"פרומקיט"

"טולו טולו, פנו דרך, הרימו מכשול מדרך עמי!"

(ישעיה נז, יד)

בשביל ה策 המוביל אל האמת בעבודת ה', יש מכשול ששמו "פרומקיט" (למונח זה אין תירוגם עברי הולם).

"פרומקיט" היא דחף טבעי, אינסטינקטיבי, להתייחס אל הבורא. אינסטינקט זה נמצא גם בבעלי חיים. דוד המעה אמר "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא' אצלם" (תהלים קה, כא), "נותן להמה לחמה לבני עירוב אשר יקראו" (שם קמז, ט), ואין כל הכרח להבין פסוקים אלה כמליצה. לבעלי חיים יש תחושה אינסטינקטיבית שיש מי שדווגם למזונם. אותו אינסטינקט פועל באדם, וכמוון ברמה יותר גבוהה. פרומקיט טבעי זו עוזרת לנו בעבודת השם, ובלי סיוע טבעי זה היהת העבודה כבידה עליינו עד מאד. אולם, הפרומקיט היא, כמו כל דחף אינסטינקטיבי הפועל באדם, אגואיסטית, אונוכית, בטבעה. לכן הפרומקיט דוחפת את האדם רק לעשויות מה שהוא עצמו — פעהה בין אדם לחברו וגם מעשה לשם בין אדם למקום אינם ניזונים מפרומקיט. המבוסס עבדתו עליה בלבד נשאר אונוכי, אפילו אם יחמיר על עצמו חומרות רבות; איש-חסד לא יהיה ול"שםה" לא יגיע. זהו ההכרח שנביסת את עבודתנו דוקא על דעת. (הגמרא מונה בסוטה כב, ע"ב שבעה פרושים שהם בבחינת חסדים שוטטים. ובכל השבעה פועלת פרומקיט בלבד דעת — דוק ותשכח.)

הדעת צריכה לכזון את עבודתנו. ברגע שאנו מזניחים את הדעת ופועלים מתוך פרומקיט בלבד, תהיה העבודה מעוותה, וזאת אפילו במדריגות של תלמידי חכמים. גרסה לבאר:

חלק נכבד בעבודה תופסות המצוות בין אדם לחברו. רוב העבודה לתקן המידות עוסקת במצבות אלו. חלק גדול של ספרי המוסר מוקדש להן. והנה הפרומקיט, כאמור, אינה דוחפת למצוות אלו, אלא אם כן שאיוו נגיעה אונוכית באהה על סיפוקה בקיומו. ממן הגאנצ"פ, הסבא מסלובודקה נ"ע אמר: "ואהבת לרעך כמוך" — שתאהב את רעך כמו שאתה אוהב את עצמך; את עצמך איןך אהוב לשם מצוה, אלא אהבה פשוטה, וכן צריך לאהוב את הרע". גישה זו זרה לגמרי לפרומקיט.

לימוד מוסר הוא בעיקרו לajaran לימוד דעת. הניגש ללימוד זה מתוך פרומקיט נרידה — לא יבין כלל את מה שהוא לומד, והמעט שהוא מבין — הוא ימשכו אייד אל נתיתו האונוכית; הוא יתגאה על כי נtosפה לו עוד מנה של פרומקיט.

הרי עבדת המידות, העסק במצוות בין אדם לחברו ולימוד מוסר צרכיים להשתית דוקא על דעת.

ב.

עבודה המושתת על דעת — מהי? נעיין בזה בדברי רבינו יונה באבות ג. יח :

„חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם. חביבין ישראלי שנקרוו בניים למקום, חיבה יתרה נודעת להם שנקרוו בניים למקום. חביבין ישראל שנייתן להם כלוי חמדה, חיבה יתרה נודעת להם שנייתן להם כלוי חמדה שבו נברא העולם.“

VIDIUT אללה הדברים הם לתועלת גדולה לדבקות, אחר שנתגלה לנו כי חביב, האדם לפניו מכל הבריות, כי. בצלם נבראו; וישראל יודעין כי הם חביבין מכל שאר האומות כי נקרוו בניים למקום, ובחור בנו מכל העמים וננתן לנו את תורתו.

על כל פנים יודעים אנו כי קרוב אלינו הש"ת וית' — לא吟שׁוב האדם, אף כי יעשה הישר בעינינו והוא יחתטא, שהוא קרוב אלינו! אתה יודע כי השגת האנוש מועטת ואיננו שלם שיוכל להשיג את הדבקות! ולא שידמה שהוא רחוק ממנו לגמרי — חיבה יתרה נודעת לו, אם מזרע היהודים הוא!

ואין לו להיות בעינינו לא רשות בפני עצמו ולא צדיק בפני עצמו. זהה תורה האדם: לא להתרחק ולא להתקרב והכל לפי רוב המשעה! כי אל הדבקות הגדולה — איך יש בנו? ואין איש בארץ אשר יעשה טוב ולא יחתטא! כמו שאמר ירמיהו ע"ה: והיה אדריו ממן ומושלו מקרבו יצא והקרבתו וניגש אליו (ל, כב) — כשהאני מקריבו ניגש אליו, אבל אם אין אני מקריבו — מי הוא זה אשר ערב את לבו לגשת אליו!“

בדיוקנות נפלאה מגדר רבינו יונה את חביבות הכליל ישראל אצל הקב"ה: אי אפשר שהיה היהודי רחוק לגמרי ממן ית' שהרי יש חביבות, אבל בל吟שׁוב היחיד שהש"ת קרוב אליו קירבה פרטית, כי עד כמה שהיה נזהר במעשייו בודאי אינו אדם שלם. אין לאדם לצפות להשתרת השכינה שהיא „הדבקות הגדולה“. כי זהה אך ורק מתנת אלקים למי שהוא ית' מקרבו. לכן — מה צריך להיות מבט adam על עצמו? לא צדיק ולא רשות יהיה בעיניו — לא吟שׁוב על ריחוק ממן ית' ולא על קירוב אליו יעבד, כי הכל לפי רוב המשעה! ודזוקא זו היא הגישה של פרומיקיט, למשש תלמיד בדופק הרוחני, אם הוא במצב של קירוב או ריחוק, ולדזוק את עצמו בכח לקירבה. על כן זה ההור אדמור"ר תמיד: „רק לא לטפס לשמיים!“ על הקruk צריך לעמוד, והחיות היא בעשיות! אולם — האם באממת יש לוותר על ההתקרבות אל הש"ת? הלא כל ברידעת רוצה בהתקרבות, ודוד המע"ה אמר „צמאה לך נשפי, כמה לך בשראי“ (תהלים סג, ב) ועוד רבות כהנה!

אכן, ישנה דרך להתקרובות, אך היא מוביילה בכיוון הפוך מאשר "לטפס לשמיים", וזהו :

"ואת דכא ושפֶל רוח — רב הונא ורב חסדא, חד אמר אני דכא וחד אמר אני את דכא, שהרי הקב"ה הניח כל הרימ וגבועות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למלחה".

"אתי דכא — אני מגביהו עד שכונן אצלנו והואינו אשכון את דכא.
אני את דכא — אני מרכין שכינתי אצלו" (סוטה ה, ע"א).

לא "לטפס לשמיים" אלא להנמיך עצמו — זהוי הדרך! עד כמה שאדם מכנייע את עצמו לפני עצמו, הוא נהיה יותר קרוב אליו. עד כמה שהוא משפיל עצמו ומכיר שפלוותו באמת — הקב"ה מגביהו. אין אנחנו כעת בביורו מידת ההכנעה. ענינו לנו כאן להחות הדרך האמיתית להתקרובות, והגנו מגיעים כאן לעומק ענין הפרומקיט: הרי ההיפך של פרומקיט היא ההכנעה! פרומקיט היא דחף אגואיסטי כמו כל דחף אינסטינקטיבי, ולכנן אין בה צליל של ההכנעה ואין בה גם התקרובות אמיתית אל הבורא, כי בודאי אין השכינה שורה בתוך אוניות. ולהיפך המכנייע את עצמו הוא מתרחק והולך מהאגואיזם, ובזה הוא יהיה כדי טהור שירכין הקב"ה את שכינתו אצלו.

בזה נבין את הידושו הגדול של הגרי"ס ב"ע שישנה "פרומע נגיעה", היינו שהאדם מתיר לעצמו עבירות כדי לקיים מצוה או לשם איזו "מצווה" מדומה. "פרומע נגעה" גורמת שנאת חنم, לשון הרע, רכילות, הלבנת פנים, שקר, מחלוקת וחורבנות ממש: בעלי "שיטה" אחת מחוויקים זאת למצוה להכחיד יריביהם; כדי לזכות לעליה כגון מפטיר וכדומה, יכולים לחולל מריבה גדולה. מה לא מותר בשעת בחירות! וחזק' ברור מיללו: "הגוזל סאה, לשאה ואפאה וمبرך עליה אין זה מברך אלא מנאי" (ב"ק צד, ע"א). ידועים כמה עובדות ומיירות מהגרי"ס עצמו שבhem הראה דוגמאות עד כמה ש"פרומע נגעה" פועלות בנו מבלי שאנו מריגשים בהן. סיפור אחד מני רבים הוא שפעם חיכו להגרי"ס לתפקיד כל נדרי והוא לא בא, ובוחרתם מביהכ"ן מצאוו ליד עристתו של איזה תינוק בוכה — הוא עבר על-ידי בית אחד ושמע שם תינוק בוכה, הבין שאמו הלכה לבייהכ"ן והשירה את התינוק בלבד ונכנס הוא לננדנד אותו. והוא מעשה רב: הגרי"ס רצה בזיה להורות הלכה, שחייב האם להישאר על-ידי התינוק שלה, וכשהיא עוזבת אותו כדי ללקת לתפקיד כל נדרי — אין זו מצוה אלא עבירה.

"פרומע נגעה" היא תוכאה פרומקיט בלי דעת שהיא כה אונכית, ומילא נקלותה בה כל מיני נגיעות אונכיות. נמצא כי פרומקיט יכול להיות גורם ישיר של כל מיני עבירות חמורות, ולכנן צריכים לבסס את העבודה דוקא על דעת. זהוי צורתו של לימוד מוסר: להגיע לעובדה אמיתית בטהרת הלב, וזאת על ידי לימוד דעת בעבודת ה'.

— לא קל הוא להתרגל במחשבה זו: דרך העבודה האמיתית — לא להתרום

אל הקב"ה, לא "לחתוף מלאכים", אלא להישאר על הקרקע, ולהתעמק עד להכנעה עמוקה לפני ית', בגדיר "ממумקים קראטייך".
 בלבנטה: ריבינו יונה מונה עשר מעלות שנמסרו במצבות עשה: בחירה, תלמוד תורה, לכת בדרכיו ה', התבונן בגודלה ה', זכרון חסדייו, קדושה, עובודה, יראת, אהבה ודבקות (שע"ת ג. יז). ככלן מצוות עשה, ככלן עליינו להגיאע — אך לא על ידי הרגשה מדומה של התرومמות אלא על ידי עובודה ברוב מעשה. על דרך זו של העבודה מעמיד אותנו לימוד המוסר.